

til Undersøgelse af de i dansk Privateje bevarede Kilder til dansk Historie, og som dens formand lykkedes det ham at sikre et betydeligt og værdifuldt kildemateriale for dansk historieforskning. Han var en af hovedmændene ved 1920ernes og 1930ernes nordiske historikermøder. For mellemfolkelig forståelse nærede han varm interesse, og det var ganske naturligt, at han 1926 blev den første formand for Den danske Komité for Historikernes internationale Samarbejde, s. å. medlem af den internationale historikerkomité og 1928 formand for dens publikationsudvalg. Nogle af hans arbejder havde i oversættelse vundet påskønnelse i udlandet, hans ekspansive natur gjorde det let for ham at knytte venskabelig forbindelse med fremmede fagfæller, og i en årrække var han uden tvivl den internationalt bedst kendte af danske historikere.

A. F. stak aldrig sin mening under stolen, han nærede stærke sympatier og antipatier, og der stod ofte strid om hans person. Men han var ikke smålig, og han ulejlignede sig undertiden for at hjælpe mænd, som havde angrebet ham på personlig nærgående måde. Kun mod dem, hos hvem han — med rette eller urette — mente at se afgørende karakterbrist, var han uforsonlig. Han var en trofast ven for alle, der havde vundet hans tillid, og de søgte ikke forgæves hans hjælp. Mange danske historikere skylder ham tak for opmuntring og støtte. De vil længe savne denne varmhjertede, stærke og levende personlighed.

Poul Bagge.

Professor, dr. phil. Albert Georg Olsen døde 16. oktober 1949 efter kort tids sygdom i en alder af 59 aar. Han viste tidligt sine ævner som historiker. Samme aar, som han afsluttede sine universitetsstudier med en magisterkonferens i historie (1920), fremkom her i tidsskriftet en afhandling med æmne hentet i den økonomiske historie (Steffen Rodes Regnskabsbog over Studehandel, 9. r. I s. 255—281). Tilskyndelse til navnlig at rette sin opmærksomhed mod den økonomiske historie havde han faaet af Erik Arup, der var den af hans universitetslærere, der kom til at betyde mest for ham. Albert Olsens økonomiske kaar havde allerede i studietiden været vanskelige. Han havde maattet underholde sig selv først ved lærervirksomhed, derefter ved at indtræde i en stilling i et af vore store forsikringselskaber. Kort efter magisterkonferensen opnaaede han selvstændig stilling i et andet forsikringselskab. Da denne virksomhed ikke viste sig bæredygtig, maatte han søge sig en anden livsstilling. 1922 blev han fast

medarbejder ved Socialdemokraten med økonomiske og økonomisk-politiske æmner som speciale. Men døgnbehandlingen af samfundsproblemerne tilfredsstillede ham ikke i længden. Hans arbejde som referent af rigsdagsdebatterne var utvivlsomt hans inspiration, da han besluttede at vælge *Studier over den danske Finanslov 1850—64* (1930) som æmne for sin doktordisputats. Det var for saavidt et lykkeligt greb. Perioden var formativ i dansk forfatningsskik, og han kunde støtte sin fremstilling til Niels Neergaards store pionerværk »Under Junigrundloven«. Dog at behandle de danske statsfinanser i helstatens urolige slutningstid viste sig at være et meget trælst arbejde, og det kom i nogen grad til at mærke fremstillingsformen. Albert Olsens meget nøgterne indstilling bevirkede endelig, at han ikke fuldt gav de nationalpolitiske motiver den betydning, der tilkommer dem i netop disse aars politik. Men bogen er uundværlig for enhver, der beskæftiger sig med tidens historie, og det maatte være en selvfølge, at det overdroges ham at forfatte finanslovaftsnittet i rigsdagens store jubileumsværk. Inden sin død naaede han at faa skildringen ført op til 1894. Dette posthume arbejde er ikke fremkommet endnu¹.

Samtidig med at Albert Olsen begyndte sine finanslovstudier, dyrkede han andre historiske æmner. I II Historiske Meddelelser om København 2. r. III fremkom 1928 afhandlingen *Staten og Lavene*. Den indledede arbejdet med en æmnekreds, i behandlingen af hvilken han kom til at yde det ypperlige. Efter at han i 1930 var kommet til Aarhus som historiedocenten blandt det nyoprettede universitets lærerstab, udfoldede dette forfatterskab sig. 1932 udsendte han i *Acta Jutlandica Bybefolkningen i Danmark paa Merkantilismens tid*. Allerede 1930 havde han skrevet *Nogle Synspunkter for dansk merkantilistisk Erhvervs politik*, der fremkom i *Scandia* (III, s. 223—273). Formen er omhyggeligt gennemarbejdet, og de betegner et brud med liberalistisk opfattelse, efter hvilken statsindgreb, statsstøtte og formynderskab over en bank var at fordømme. Disse studier maa betegnes som et vellykket forsøg paa at forstaa tidligere tider ud fra disses egne forudsætninger. De studier, han her lagde frem, var forstudier til afsnittet 1536—1840 i *Dänische Wiirtschaftsgeschichte* (redigeret af Axel Nielsen 1933), som han havde paataget sig at forfatte. Det var et langt og vigtigt udsnit af Danmarks økonomiske udvikling, han her paa en knapt tilmaalt plads kom til at

¹ Der er fundet en anden forfatter til det resterende finanslovaftsnit. Jeg beklager, at jeg i min nekrolog i Universitetets Festskrift har givet en fejlagtig oplysning herom.

behandle. Landbrugshistorien behandlede dog i et særligt afsnit af professor O. H. Larsen. At dette bærende erhverv ikke kunde behandles i sammenhæng med behandlingen af de øvrige erhverv og dansk udenrigshandel betød naturligvis en stor vanskelighed. En anden vanskelighed var, at der paa adskillige omraader mangede monografiske behandlinger. Derfor standsede Albert Olsens studier over disse aarhundreders økonomiske historie da heller ikke, efter at han havde færdiggjort sit afsnit til *Dänische Wirtschaftsgeschichte*, ligesom han til stadighed opmuntrede unge historikere til at sætte ploven i hidtil uopdyrkede omraader. Hans konkurrencearbejde fra 1936 *Danmark—Norge i det 18. aarhundrede* har vel en noget kaotisk fremstillingsform, forklarlig ved tidens knaphed, men det røber en meget omfattende viden om begge landes økonomiske forhold. Man finder tillige mange sundtdømmende bemærkninger bl. a. om statspolitikens virkninger ikke mindst paa Norges økonomiske udvikling. Uden særlig forhaandsviden og indsigt kunde en saa omfattende skildring af økonomien ikke være forfattet paa den korte tid, der var til raadighed til udarbejdelsen — Redegørelsen for aandsforbindelserne og aandsforskellighederne de to lande imellem er langt knappere og røber, at her bevæger forf. sig paa for ham fremmed grund. — Ogsaa i skrifter, der laa i et lidt andet plan end de foran nævnte, lagde Albert Olsen sin omfattende viden om økonomisk historie for dagen. I et jubilæumsskrift om Tømrerforbundet (1945) ydede han et bidrag til udforskningen af dansk materiel kulturs udvikling ved at skildre hustømrefaget gennem tiderne. I værket *Danmark—Holland (1945)* har han behandlet handelsforbindelsen mellem Danmark og Holland gennem tiderne. En udløber heraf var hans lille afhandling *Svenske Lurendrejere i Sundet i det 17. aarhundrede* (Aarb. f. Handels- og Søfartsmuseet paa Kronborg 1942 s. 17—46). Heri rejses spørgsmaalet om betydningen af den svenske toldfrihed i Sund og Bælt.

1934 var Albert Olsen blevet professor ved Aarhus universitet. Ved aarsskiftet 1936—37 flyttede han over til Københavns universitet, hvor han efter deltagelse i en omfattende konkurrence var blevet professor Aage Friis efterfølger. Omtrent samtidig fik hans arbejde som historiker en mere udadvendt karakter. Sammen med William Norvin redigerede han *Gyldendals Verdenshistorie* (1936—38) og behandlede heri selv perioden 1890—1935. Vidnesbyrd om samme interesse er hans bog *Kampen om Kolonierne* (1939). Isoleret i hans forfatterskab staar derimod hans artikler om svensk kobber, der indledes med artiklen *Kobberpolitik i den svenske stormagtstid* (*Scandia* X (1937), s. 38—75).

Denne gav anledning til en polemik med professor Eli Heckscher. De efterfølgende indlæg fremkom ogsaa i Scandia.

Efter at Albert Olsen var kommet tilbage til København blev han hurtigt medlem af vore kære historiske selskaber. Til lige af Institutet for Historie og Samfundsøkonomi, hvis næstformand og kasserer han blev i 1939. Hans samarbejde med Institutets formand dr. P. Munch formede sig paa særdeles harmonisk maade. Baaede ved Institutets udsendelse af oplysningsbøger om andre lande og ved igangsættelse af studiekredse over æmner af dansk økonomisk historie var han i høj grad medvirkende. Det gjaldt navnlig studierne over 18. aarh.s kompagnidannelser og bankvæsen og i endnu højere grad Prishistorien. Et arbejde, som det er Institutets haab, at kunne faa oparbejdet til et værk af international standard takket være det samarbejde, der er etableret mellem unge lovende og energiske historikere og ældre sagkyndige historikere og statistikere, saaledes at det kan blive af lige værdi for dansk national historie og international økonomisk historisk forskning. Albert Olsen udvalgte her medarbejderstaben ved rekonstruktionen efter krigens afslutning og tog ledelsen ved de studiekredsmøder, der snart kom i gang. Han var under disse ikke karrig med at øse af sin omfattende viden om attende aarh.s økonomiske historie og at give vejledning og raad.

Ogsaa den Danske Historiske Forening fik han tilknytning til efter at være blevet professor ved universitetet i København. Da han i 1939, efter opfordring af den daværende redaktør af Historisk Tidsskrift, rigsarkivar Axel Linvald, indtraadte i bestyrelsen, havde han ikke været bidragyder til tidsskriftet i ca. 20 aar. Hans indtræden var det første skridt til atter at bringe samarbejde i gang mellem to adskilte dele af den danske historikerverden. Denne nye udvikling videreførtes, da Povl Bagge og forf. af denne mindeartikel i 1942 optoges i bestyrelsen og fra 1943 blev Historisk Tidsskrifts redaktører, og har senere givet sig udslag paa helt andre omraader i den danske historiske verden. Ved Albert Olsens død, bør der rettes en tak til begge de to historikere hvem hovedæren for forligsslutningen tilkommer.

Albert Olsens medarbejderskab ved Historisk Tidsskrift i de følgende aar blev ikke meget omfattende. Han skrev nogle anmeldelser og endelig afhandlingen *Danmark og den engelske mægling 1848* (11. r. II (1948)). Denne har først og fremmest værdi ved at drage det sociale uromoment i revolutionsåret 1848 frem og forsøge at lodde, hvilken betydning dette kan have haft

for den engelske regerings holdning til Slesvig-Holsten problemet. I sit bidrag til Festskriftet til Erik Arup (som han redigerede sammen med undertegnede) *Danmark og den polske opstand 1863* tog han ogsaa et enkelt punkt af Danmarks forhold til udlandet op til behandling, men hovedvægten i hans forfatter-skab falder paa hans behandling af en lang række økonomiske, sociale, merkantilistisk-politiske og statsfinansielle problemer, som han gennem grundig arkivforskning og ved de anlagt synspunkter har kastet meget nyt lys over.

Til dette forsøg paa en karakteristik af historikeren Albert Olsen skal føjes nogle ord om hans personlighed. Her vil meningerne skilles. Hvor gensidig tillid var opnaaet, var Albert Olsen let at arbejde sammen med. Men han kunde som faa vende vran-gen ud, naar han mente at møde uvilje og mangel paa respekt for det standpunkt, han indtog i et eller andet spørgsmaal. Der-ved kunde skabes vanskeligheder ikke mindst for ham selv. Var han blandt dem til hvem han folte sig knyttet gennem arbejds-fællesskab og venskab eller blandt de unge historikere, som han selv havde oplært, kom alle hans gode egenskaber frem. Venskab og gensidig tillid rakte her ud over meningsforskel, det være sig paa det ene eller andet omraade. Det er denne Albert Olsen, som den lille kreds, der i aarene efter 1945 udgjorde Historisk Forenings bestyrelse, vil huske.

Astrid Friis.

Fhv. lektor, dr. phil. h. c. Th. A. Müller, der døde 10. januar 1950 84 aar gammel, begyndte som orientalist og religionshisto-tiker og indførte som saadan synspunkter fra England, der dengang var nye i Danmark. Kristian Erslev interesserede sig for ham, men chancen for en universitetskarriere forpassedes. »Jeg var for doven!« sagde Th. A. M., naar han talte derom, og mente dermed, sikkert rigtigt, at ensidig koncentration om et enkelt speciale ikke var hans bestemmelse. Det gjaldt om ham selv, hvad han siger om Ambrosius Stub (1927): »Ikke bestemte tids-bundne forhold interesserer ham, men menneskelivets almindelige og dybeste forhold, der er nogenlunde ens til alle tider«.

I sin ungdom havde han skrevet et par saglige anmeldelser af Vodskovs Natur- og Sjæledyrkelse. Som gammel, da han efter omfattende studium af Vodskovs papirer karakteriserede ham i Dansk biografisk Leksikon, var det ikke saa meget forskeren Vodskov, der drog ham, som mennesket, hvis væsen i dets »dy-beste grund rummer dunkle punkter«. Mennesket i »dets stilling